

Skjemainformasjon

Skjema	Norges dokumentarv - nominasjonsskjema
Referanse	1003973
Innsendt	20.06.2014 09:20:24

Sammendrag

Sammendrag

Tittel på dokument(er)/arkiv(er) som nomineres

Norges eldste bevarte brev - pave Clemens 3. skriver til geistlige i Norge 1189

Sammendrag (maks 3000 tegn)

Pavebrevet er unikt fordi det er det eldste brevet som er bevart i norske samlinger. Det har stor verdi som tidsbilde og som et eksempel på nær kontakt mellom paven i Roma og den norske kirke.

I brevet, utstedt i Roma 28. januar 1189, sender pave Clemens 3. en hilsen til alle geistlige i Norge. Han forbyr dem å delta i krigshandlinger med våpen i hånd, fordi prestens oppgave i felten bare skal være å gi syndsforlatelse og dele ut andre sakramenter til døende, og å fraråde onde handlinger. Paven vil støtte erkebiskopen i Nidaros når han feller dommer over noen for å ha brutt dette påbudet. Brevet er skrevet i en periode i borgerkrigene i Norge da det var i ferd med å komme til åpent brudd mellom kong Sverre og kirken.

I 1188 ble Eirik Ivarsson innsatt av paven som ny erkebiskop, og han la ut på den obligatoriske reisen til Roma for å motta palliet, halskleddet som var symbolet på hans verdighet. Med seg tilbake hadde han trolig også dette brevet, som han sikkert hadde bedt om å få. For erkebiskopen lå i strid med kongen om kirkens økonomiske og juridiske frihet i forhold til kongemakten. Ikke sjelden brøt det ut kamphandlinger mellom de to partene. Alt i 1190 fant erkebiskop Eirik det tryggest å forlate landet.

Siden erkebiskopens domsrett over alle norske geistlige understrekes, også over dem som måtte være på kong Sverres side, må pavebrevet kunne tolkes som støtte til erkebiskopen. Brevet er også blitt tolket som en gest fra erkebiskopen overfor kongen, en invitasjon til forlik.

Til sammen finnes det bare ti originale pavebrev i Riksarkivet. Brevet fra pave Clemens i 1189 er det eldste, og det er samtidig det eldste bevarte brevet i Riksarkivet. Det er i god stand, er skrevet på fint, hvitt pergament og er beseglet med pavens blysegl (bulla). Seglet henger i tråder av hamp, et tegn på at brevet ga mottakeren et påbud eller forbud.

Opplysninger om søker

Opplysninger om søker

Navn på søker	Riksarkivet
Søkers tilknytning til den nominerte dokumentarven	Riksarkivet er eier av dokumentet

Kontaktperson(er)

Navn	Gunnar Ingolf Pettersen
Stilling	Førstearkivar
E-postadresse	gunnar.pettersen@arkivverket.no
Telefonnummer	22022704

Fullmaktserklæring

Jeg bekrefter at jeg har fullmakt til å nominere dokumentarven som beskrives i dette nominasjonsskjemaet til Norges dokumentarv

Navn	Øyvind Ødegaard
Stilling	Avdelingsdirektør
Institusjon	Riksarkivet

Identifikasjon og beskrivelse

Identifikasjon og beskrivelse av dokumentarven

Nøyaktig tittel på dokumentarven, omfang, datering (ytterår) og navn på institusjon/organisasjon som skal stå på et eventuelt diplom

Pave Clemens 3.s brev til alle geistlige i Norge, med forbud mot aktiv deltakelse i krig.

Dokumentet er datert 28. januar 1189 og er skrevet av en profesjonell skriverhånd med jerngallusblekk på et blad hvitt pergament. Skriften er såkalt kuralminuskel. Formatet er 11,3 x 15,7 cm. Dokumentet er beseglet med pave Clemens 3.s segl (blybulle). Seglsnorene er av hamp, noe som viser at brevet inneholder et påbud eller forbud. Skrift, pergament og segl er i god forfatning.

Navn på institusjon som skal stå på et eventuelt diplom: Riksarkivet.

Visuell dokumentasjon

- Arkivet_er_underlagt_felles_regler_for_adgang_og_bruk.doc
- NRA_AM_3_1_3.jpg

Kataloginformasjon/arkivbeskrivelse/arkivreferanse

Proveniens (opprinnelse)

Dokumentet kom i 1937 til Riksarkivet fra Den Arnamagnæanske Samling i København, men kommer opprinnelig fra Trondheim stiftskiste, der det inngikk i erkebiskopens arkiv.

Kataloginformasjon: Dokumentet er katalogisert i katalog over Riksarkivets diplomsamling.

Arkivreferanse: NRA, EA-5965 Riksarkivets diplomsamling, AM fasc. 3 nr. 1.

Bibliografi

Dokumentet er trykt i Diplomatarium Norvegicum, bd. II nr. 1, Diplomatarium Islandicum bd. I nr. 70, E. Vandvik: Latinske dokument til norsk historie fram til år 1204, nr 24, med oversettelse. Det er registrert og omtalt i Regesta Norvegica bd. I, Oslo 1989, nr 191, og er brukt som illustrasjon i ymse historieverker. Brevet er publisert i Riksarkivets "A thousand Years of History".

Støtteerklæringer

Støtteerklæring

- Arkivet_er_underlagt_felles_regler_for_adgang_og_bruk.doc

Juridiske forhold

Juridiske forhold

Hvem eier dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Rikarkivet
Adresse	Postboks 4013 Ullevål stadion, 0806 Oslo
Telefon	22 02 26 00
E-post	riksarkivet@arkivverket.no

Hvem forvalter dokumentarven? Oppgi navn og kontaktinformasjon.

Navn	Riksarkivet
Adresse	Postboks 4013 Ullevål stadion, 0806 Oslo
Telefon	22 02 26 00
E-post	riksarkivet@arkivverket.no

Tilgang

Vil det være faktorer som begrenser offentlig tilgang til dokumentene? Beskriv dem i så fall nedenfor.

Dokumentet er underlagt Arkivverkets felles regler for adgang og bruk. Dokumentet er fotografert, og publikum vil normalt henvises til fotografiet.

Opphavsrett

Beskriv den opphavsrettslige statusen til dokumentarven.

Ingen har opphavsrett til materialet.

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Vurdering opp mot utvelgelseskriteriene

Autentisitet

Det er aldri blitt stilt spørsmål ved brevets autentisitet.

Nasjonal betydning

Pavebrevet må ses i norsk historisk sammenheng, da tilsvarende brev ikke er kjent for Danmarks eller Sveriges vedkommende. Brevet er skrevet i en periode i borgerkrigene i Norge da det var i ferd med å komme til åpent brudd mellom kong Sverre og kirken. Siden erkebiskopens domsrett over alle norske geistlige understrekes, også over dem blant geistligheten som måtte være på kong Sverres side, må pavebrevet kunne tolkes som støtte til erkebiskopen, som hadde besøkt pavestolen året før og kanskje selv hadde brakt brevet med seg hjem. Brevet har ikke minst verdi som tidsbilde, og som et eksempel på nær kontakt mellom paven og den norske kirke.

Tilleggsriterier

Dokumentenes nasjonale betydning må bli bekreftet gjennom ett eller flere av disse kriteriene

Tid

De siste tiårene av 1100-tallet er i Norge karakterisert av striden mellom kong Sverre og kirken. Pavens formaningsbrev må åpenbart ha som bakgrunn at også geistlige deltok i kampene med våpen i hånd, noe som er illustrerende for bitterheten i striden mellom kong Sverre og motstanderne. Disse samlet seg etter hvert i baglerpartiet og ble støttet av kirkens ledende menn.

Sted

Brevet er utstedt i Lateranet, det pavelige palasset ved Laterankirken, Romas domkirke.

Mennesker

Ingen er nevnt ved navn i brevet.

Emne og tema

Form og stil

Sosial, åndelig eller kulturell verdi

Utfyllende opplysninger

Utfyllende opplysninger

Sjeldenhet

Dokumentet er enestående i sitt slag. Det er ikke manipulert eller endret over tid. Dokumentet er fotografert og vil bli digitalisert, og dermed vil ikke informasjonsinnholdet gå tapt selv om originalen skulle gå tapt. Men det taktile i dokumentet og vissheten om at akkurat dette fysiske dokumentet er det eldste bevarte brevet i Norge, er uløselig knyttet til selve originalen, som slik sett er uerstattelig.

Integritet

Representativitet

Til sammen finnes det bare ti originale pavebrev i Riksarkivet. Brevet er representativt for pavebrev i sin alminnelighet - både når det gjelder utforming og oppsett.

Konsultasjon og samtykke

Konsultasjon og samtykke

Har dokumentarvens eier(e) og forvalter(e) blitt orientert om og godkjent nominasjonen?

Ja

Vurdering av risiko

Vurdering av risiko

Gi en beskrivelse av i hvor stor grad den nominerte dokumentarven er truet.

De nominerte dokumentene er lite truet. De miljømessige forholdene i Arkivverkets lokaler er gode. Dokumentene er i god stand. Tilgangen til dokumentet er allerede begrenset. Det oppbevares permanent i spesiellaget utstillingseske, så selv om dokumentet ofte legges fram ved omvisninger i Riksarkivet, er det ikke utsatt for ytre påvirkning. Dokumentet er ellers lite etterspurt fordi det er trykt. Det er også tilgjengelig i form av fotografi.

Bevaringsplan

Bevaringsplan

Inngår dokumentarven i en bevaringsplan?

Nei

Hvis ja, last opp et sammendrag av bevaringsplanen. Hvis nei, last opp opplysninger om de nåværende bevaringsforholdene og forvaltningen av dokumentarven.

Vedlegg

- Arkivet_er_underlagt_felles_regler_for_adgang_og_bruk.doc

Resultat og tilleggsinformasjon

Resultatet av nominasjonen og ev. tilleggsinformasjon

Hva ønsker din institusjon å oppnå ved å få dokumenter innskrevet i Norges dokumentarv? Kom med eventuell tilleggsinformasjon som støtter en innskriving i Norges dokumentarv.

Riksarkivet ønsker å få økt oppmerksomhet rundt dokumentet og dets betydning som historisk kildekrift, noe som vil kunne føre til økt interesse for Riksarkivets historiske dokumenter i sin alminnelighet.